

Serdar Biliş

In Conversation with Duygu Bengi
Photography by Umutcan Öncü

ARTS&CULTURE

ARTS&CULTURE

The stories of “here” and “now”

Tiyatro'nun en güzel yanı sahnede atan onlarca kalbin tek amaç için birleşmesi. Bu kolektif ruh, iyi bir anlatıcının gözünde kusursuz bir diyaloga dönüşebiliyor. Serdar Biliş için üretmek; “konuşmak, manalar kovalamak, günbegün bu manaları damıtmak” demek. Hayatın tüm olasılıklarını tekrar edilebilir, kontrollü dünyalara dönüştürmek onun oyun alanı. “Tıpkı bir çocuğun kafasını karıştıran bir olayı defalarca hikayeye dökmesi gibi...” diyor Biliş. Defalarca kez sahne üzerinde, arkasında alınan provaların binlerce ruha dokunan hikayelere dönüşme serüvenini anlamaya ve anlatmaya çalışırken bir kez daha soruyoruz; “Tiyatroyu bu denli büyümlü bir anlatıma dönüştüren nedir?”

The unified beating of dozens of hearts for a single purpose is the best thing about theater. This collective spirit can turn into a perfect dialogue in the eyes of a good narrator. For Serdar Biliş, production is “talking, chasing meanings, and distilling those meanings day by day.” His playground is transforming all the possibilities of life into repeatable, controlled worlds. “Just like a child, retelling the story of a confusing event over and over...” As we try to understand and illustrate the adventure of rehearsals on and behind the stage, transforming into stories that touch thousands of hearts, we ask again, “What turns theater into such a magical narrative?”

Yapamadıklarım kadar

YAPAMADIKLARIM DA VAR AKLIMDA.

AMA ASLOLAN ELİNDEN GELENİN

EN İYİSİNİ YAPMAK SANIRIM.

“Tiyatronun zamanı “şimdi”dir. Şimdi ve burada olan şey ile ilgilenir tiyatro. Şahitlik edemediğimiz olayları gözümün önüne getirir ve tıpkı rüyaldaki gibi zihnimize olasılık temrinleri yaptırır. Tiyatro, uyanık halde rüyagörmektir.”

DUYGU Bir metni tiyatro oyununa dönüştüren ana unsur nedir?

SERDAR Tiyatronun zamanı “şimdi”dir. Şimdi ve burada olan şey ile ilgilenir tiyatro. Şahitlik edemediğimiz olayları gözümün önüne getirir ve tıpkı rüyaldaki gibi zihnimize olasılık temrinleri yaptırır. Tiyatro, uyanık halde rüya görmektir. Bir başka deyişle oyun metnini tiyatro oyununa çeviren şey oyuncudur, onun eylemidir, onun cömertliğidir, ruhunu saklamadan izlenmeyi göze almasıdır.

DUYGU Üretmek “Serdar Biliş”in dünyasında neyi ifade ediyor?

SERDAR En güzel şiir henüz yazılmamış olandır” der ya Nazım Hikmet... İşte bizler de henüz yazılmamış olan şiirin, henüz yapılmamış olan o oyunun peşinde iz sürüp duruyoruz. Tiyatro mesleği kolektif yapılan bir iş olduğu için şanslı sayıyorum kendimi. Üretmek benim için diyalog demek; konuşmak, manalar kovalamak, günbegün bu manaları damıtmak demek. Hayatın bu rasgele acımasızlığına karşın, tekrar edilebilir, kontrollü dünyalar yaratmak demek. Tıpkı bir çocuğun kafasını karıştıran bir olayı defalarca hikayeye dökmesi gibi, sanırım bizler de kafa karışıklığımızı provalarda ütülemeye çalışıyoruz.

DUYGU Tiyatroyu diğer sanat disiplinlerden ayıran sizin için “olmazsa olmaz” ne olur?

SERDAR Tiyatronun büyüsü paylaşılan bir deneyim olmasıdır. Canlı olma koşulu tiyatroyu tiyatro yapan şeydir. Yani tiyatro ölmez. İnsan karanlıkla ateş yakarak, o ateşin başına toplanıp hikayeler anlatarak baş etmiştir. Biz karanlıktaki o ışığın başına toplandığımızda değişim, dönüşüm, arınma ihtimali başlamış oluyor.

DUYGU What is the main element that turns a script into a theater play?

SERDAR The hour of the theater shows “now”. Theater is concerned with what happens here and now. It brings the events that we couldn't witness right before our eyes and just like in dreams, it exercises our minds with possibility practices. Theater is dreaming while awake. In other words, what transforms a script into a theater play is the actor, their action, their generosity, their courage to risk being seen while baring their soul.

DUYGU What does creating mean in the world of Serdar Biliş?

SERDAR As Nazım Hikmet once said, “The most beautiful poem is the one that is yet to be written”; we keep on searching for that unwritten poem, the theater play that is yet to be created. I consider myself lucky, as theater is a job that is collectively performed. For me, creating is dialogue; talking, chasing meanings, and distilling those meanings day by day. It means curating repeatable, controlled worlds against the random ruthlessness of life. I think we are trying to untangle our confusion during rehearsals, just like a child, retelling the story of a confusing event over and over.

DUYGU What is the one “must-have” of theater that differentiates it from other art disciplines?

SERDAR The magic of theater lies in the shared experience it offers. The unique aspect of the theater is its requirement of it being live. Thus, the theater never dies. Humanity has coped with darkness by lighting fires, gathering around them, and telling stories. When we gather around that brightness in the dark, the potential for change, transformation, and purification begins.

DUYGU Günümüz sanat dünyasında tiyatronun hak ettiği değeri gördüğüne inanıyor musunuz?

SERDAR Tiyatroyu geniş kitlelere taşıyacak olan şey ulaşılabilir olmasıdır ve bunu sağlayacak olan da kültür politikalarıdır. Biz bu politikalardan uzaktayız ne yazık ki. İnsanları büyük ölçüde evdeki ekranlarına hapseden bir düzen var ve duvarların içine sıkıştırılan hayatlarımız birilerinin işine geliyor belli ki. Tiyatro devrimcidir. Kalıpları, tabuları zora sokar. Bu sorgulayan insanların çoğalması demek olur, ki bu da şimdi "tadımızı kaçıır."

DUYGU Sahne ile seyirci arasındaki bağı nasıl tanımlarsınız?

SERDAR Seyirci sahne ile mesafeli bir özdeşlik kurar ve bu sayede yeni diyarlara yolculuk eder. Sahnedekiler bir nevi seyircilerin avaturları olur. 3 boyutlu yolculuğun antika hali... Oyun alanı bir ritüel yeridir kökeninde. Birileri ritüel çemberinden ayrılıp izlemeye başlayınca "gösteri" başlamıştır. Peter Brook'un dediği gibi "Herhangi boş bir alanı işaret edip ona sahne diyebilirim. Bir insan o boş alanda yürür, bir başkası da onu izler ise tiyatronun doğması için gerekli şartlar sağlanmış olur." Oyun alanı kapalı perdeleri açar ve içeriyi gösterir. Yunus'un "bir ben var benden içeri" dediği içerisidir işte o bağ—hayal bağıdır.

DUYGU "Deneyim" sahne sanatlarında nasıl bir etki sağlıyor?

SERDAR Oyun yazmak, yönetmek bir deneyimi tasarlamak ile ilgili diye düşünüyorum. Tiyatro metinleri sadece sözlerden oluşmaz, daha çok bükülmüş zamanlar, mekanlar ve olaylardan oluşur. Her şey bükülebilir sahnede; bir saniye içinde saraydan ormana ışınlanabilirsin mesela. Bu seyirci ve oyun arasında gelişen işbirliği hayal gücümüze kanat takar. Sonra seyreyle alemi!

DUYGU Bir oyunun hazırlık aşamasında dış faktörler sizin için ne kadar belirleyici?

SERDAR Çok belirleyici sanırım. Ülkenin ekonomik durumu, toplumun haleti ruhiyesi, prova yapılacak yer, bütçeler elbette yapılacak işin kaderini belirleyici rol oynar. Fakat içinde yanan mum ne olursa olsun özü korumak için çırpınır. Şekiller, biçimler değişir ama öz kalıcıdır.

DUYGU Bir oyun sahnelendikten sonra seyirci yorumları oyunun gelişim sürecinde ne kadar etkilidir, bu yorumlara göre akışı şekillendirir misiniz?

SERDAR Bir oyunun seyirci ile buluşma anı benim hep çok merak ettiğim bir konu oldu. Çünkü o karşılaşmada neler olacağı hiçbir zaman tam olarak kestirilemez. Elbette oyunlar değişir, dönüşür. Müzelik olmak istemiyorsak filtrelerimizi temizleyip sesleri duymalıyız diye düşünüyorum. Daha fazla beğenilmek için değil ama daha iyi anlaşılmaq, daha derine inmek için seyirciye iç görüyle kulak kesilmek önemlidir.

DUYGU Sahnelediğiniz ilk oyundan bugüne sizin için ne değişti?

SERDAR Ben değiştim mutlaka. Dünya değişti. Tecrübem değişti. Artık geminin karamı bulacağına dair inancım daha güçlü. Ama değişmeyen tek şey ilk prova günü hissettiğim heyecan aromalı korku.

DUYGU İlk oyununu sahneye koymaya çalışan Serdar'a bugünkü deneyiminizle ne söylemek istersiniz?

SERDAR Daha cesur olabilirsin, kendini ikincil mevzularla oyalama, dikkatini aslolana ver. Tabi, bir de "aferin lan" demek isterdim.

DUYGU Do you believe that theater is receiving the value it deserves in the world ofcontemporary art?

SERDAR What will bring theater to broader audiences is its accessibility, and cultural policies are the key to achieve this. Regrettably, we are far from these policies. There is a system that confines people to their screens at home and our lives tucked within walls apparently serve someone's interests. Theater is revolutionary. It challenges norms and taboos. This means an increase in questioning individuals, which would now "spoil the mood."

DUYGU How would you describe the connection between the stage and the audience?

SERDAR The audience establishes a distanced identification with the stage, and embarks on a journey to new realms. In a way, actors on stage become the avatars of the audience. The antique form of a 3-dimensional journey... The acting ground is ritualistic place at its core. The "performance" begins when some people leave the circle of ritual to watch. As Peter Brook stated, "I can take any empty space and call it a stage. If a person walks through this empty space, and another watches them, the necessary conditions for theater are fulfilled." The acting stage rolls the closed curtains and shows what's inside. The inner self mentioned in Yunus' verses, "There is an I within myself" is that connection—a connection of imagination.

DUYGU What kind of an effect does "experience" have in performing arts?

SERDAR I believe that writing a play, directing it is more about designing an experience. Theater texts are not only made up of remarks, but they mostly consist of twisted times, places, and events. Everything can be bent; you can beam up from a palace to a forest in a second, for instance. This collaboration between the audience and the play gives wings to our imagination. Then, watch the world unfold!

DUYGU How influential are external factors in the preparation stage of a play?

SERDAR I think, quite a lot. The country's economic situation, the mood of society, the rehearsal space, budgets—they all certainly play a decisive role in the fate of the work. But the candle burning inside struggles to preserve the essence, no matter what. Shapes and forms change, but the essence is everlasting.

DUYGU How much effect do the audience's comments have on the development of a play after it was staged? Do you amend the flow based on these comments?

SERDAR I've always been curious about the moment when a play meets the audience. Because one can never predict what exactly will happen in that encounter. The plays surely change, they transform. I believe that we need to clear our filters and hear the voices, unless we want to be held up in museums. It is important to lend an insightful ear to the audience, not in order to be liked better, but to be better understood, and dig deeper.

DUYGU What has changed for you since the first play you staged?

SERDAR I have, for sure. The world has changed. My experiences have changed. Now my belief in the ship to find the shore is stronger. The only thing that hasn't changed is the thrill scented fear that I feel on the very first day of rehearsal.

DUYGU What would you advise the younger Serdar, trying to stage his first play, with your current experience?

SERDAR You can be more courageous, don't distract yourself with secondary issues, focus on what truly matters. Well, I'd also like to say "Well done, mate."

DUYGU Bir itiraf?

SERDAR Yönetmenlik çok yalnız bir meslek olabiliyor.

DUYGU Bu sezonun en güçlü oyunlarından biri olan Afife; Türk tiyatro tarihi için de bir mihenk taşı. Bu kadar güçlü bir karakteri sahneye taşıırken kaygılarınız, hassasiyet noktalarınız neydi?

SERDAR Bu uzun yolculuğun daha en başında bunun "Afife olmak" ile ilgili bir hikaye olması konusunda nettik. Var olan bilgiler ışığında detaylı bir biyografik çalışmanın yapılamayacağı gerçeği bir yana, bu yolun Afife'nin gencecik bir kadın olarak başardığı şeyden çok trajik sonuna odaklanma riski de vardı. Halbuki biz onun diyonizyak enerjisini ve yılmaz varoluşunu kutlamak ve ondan aldığımız ilhamı tiyatro salonunu dolduran insanlara yaymak istedik. O yok olmayı değil var olmayı seçmiş bir ruh ve aşkla bağlandığı tiyatro sahnesi de elbette oyunun orta yerinde olmalıydı.

Ve elbette tiyatro sahnesinin o dönemki ustalarını selamlamak olmazdı, ki maalesef bizler o Ermeni ustaların isimlerini bilmiyor, hatırlamıyor ve yaşatamıyoruz. Hepsine buradan da selam göndermiş olalım. Baş döndürücü bir dönem, Cihan harbi, işgal altında bir İstanbul, istiklal ülküleri, kıpır kıpır payitaht sokakları... Bütün bu tarihsel ve sosyolojik arka plan hikayeye zenginlik katan ve derinleştiren unsurlar.

DUYGU Mesleğini global ve lokal olarak birçok sahnede icra etme imkanı olan bir yönetmen olarak; İstanbul'daki tiyatro sahnesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

SERDAR Bizim tiyatro sahnemiz hikayesi bol, imkanları kıt bir sahne. Tam da bu yüzden, ya da bu sayede, yüzlerce fikir incelikli işlenme fırsatı bulamasa da vücut buluyor. Bu coşkun enerjiye kılavuzluk edecek sanat politikalarına ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Örneğin, keşke bir kurum tiyatrolar için bir uluslararası ilişkiler ofisi kursa. İstanbul'da üretilen işlerin dünya sahnesi ile diyalogunu arttıracak böylesi bir çabanın orta vadede çok meyve vereceğini düşünüyorum.

DUYGU Kendinizi güncel tutmayı nasıl başarıyorsunuz?

SERDAR En çok Kadir Has Üniversitesi'ndeki öğrencilerim sayesinde diyebilirim. Atölyeler bir yönetmenin sonuç baskısı olmadan araştırmalarını yapabileceği yerlerdir. Samimiyetle "bilmiyorum" diyebilmek mühim sanırım. Bilmek körleştiriyor, bilmemek başlamak için iyi bir nokta.

DUYGU Yaratım sürecinizin en büyük tetikleyici unsuru nedir?

SERDAR Merak ve sıkıntı.

DUYGU Bugüne kadar yüzlerce text okumuş bir yönetmen gözünden; hayal gücünüzü tetikleyen bir alıntıyı bizimle paylaşabilir misiniz?

SERDAR "Bütün tercihlerimin arkasında hesaplı bir mantık değil, şekilsiz bir önsezi vardır" - Peter Brook. Bu söz bana kendimi sürece bırakmayı, her şeyi baştan hesaplamaya çalışmanın verimsiz bir çaba olduğunu öğretti. İçine doğan önsezilerin kıymetini ve bu önsezilerin şekillenmesi için gerekli olan sabrı öğretti.

DUYGU Kendinizi kendinize ispatlayabildiniz mi? Bugün geldiğiniz noktada kendinizi ne kadar gerçekleştirebildiğinizi düşünüyorsunuz?

SERDAR Yapabildiklerim kadar yapamadıklarım da var aklımda. Ama aslolan elinden gelenin en iyisini yapmak sanırım.

DUYGU Serdar Biliş için sırada ne var?

SERDAR Hayatım boyunca göçebelik yaptım. Bir ordayım bir burada. Bu hali ne kadar sevsem de bazen bir tiyatrom olsa diyorum. Bu tabi bir plandan çok ağaca astığım bir dilek.

DUYGU A confession?

SERDAR Directing can be a very lonely profession.

DUYGU One of the most influential plays of the season, Afife also stands as a milestone in Turkish theater history. What were your concerns and sensitivities in putting such a powerful character on the stage?

SERDAR We were clear from the very start of this long journey that it would be a story about "being Afife". Putting aside the fact that a detailed biographical study couldn't be made in the light of existing knowledge, it ran the risk of focusing on the tragic end rather than what Afife had achieved as a very young woman. However, we wanted to celebrate her Dionysian energy and resilient existence, and to spread the inspiration we drew from her to the audience filling the theater. She was a soul who has chosen existence over disappearance, and the stage she bonded to with love should naturally be at the heart of the play.

And surely it would be remiss not to pay homage to masters of the stage of that period, the Armenian masters, whose names we unfortunately neither know, remember or keep alive. Let's salute them here as well. A bewildering period, the World War, an Istanbul under siege, independence ideals, and the bustling streets of the capital... All these historic and sociological backgrounds are elements that enrich and deepen the story.

DUYGU How do you evaluate the theater scene in İstanbul as a director with the opportunity to practice your profession on both global and local stages?

SERDAR Our theater scene is abundant in stories but scarce in resources. Because of this, or maybe thanks to this, hundreds of ideas come to life, even if they cannot be finely crafted. I believe that we need art policies that can guide this fiery energy. For instance, wouldn't it be nice if an establishment founded an international relations office for theater? I believe such an effort to increase the dialogue between the work produced in İstanbul and the world stage would bear a lot of fruit in the medium term.

DUYGU How do you manage to keep yourself up-to-date?

SERDAR Mostly thanks to my students at Kadir Has University, I can say. Workshops are spaces where a director can conduct their research without the pressure of results. I think it's important to say "I don't know" sincerely. Knowing blinds us, not knowing is a good place to start.

DUYGU What is the greatest triggering element of your creative process?

SERDAR Curiosity and boredom.

DUYGU As a director who has read hundreds of texts, can you share a quote that triggers your imagination?

SERDAR "Every choice I've ever made has been dictated by a formless hunch rather than by strict logic." - Peter Brook. This quote taught me to surrender to the process, that it's an unproductive effort to calculate everything in advance. It also taught me the value of intuitions that arise and the patience required to let those intuitions take form.

DUYGU Have you been able to prove yourself to yourself? How much do you think you have fulfilled yourself at this point you've reached?

SERDAR YI have in mind both what I've achieved and what I haven't yet. But I guess the important thing is to do your best.

DUYGU What's next for Serdar Biliş?

SERDAR I've been a nomad all my life. One moment here, the next there. Though I love this way of living, sometimes I think I'd like to have my own theater. Of course, this is more of a wish that I've hung on a tree than a plan.